

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

PL. ÚS 90/07-83

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 17. septembra 2008 v pléne zloženom z predsedu Milana Ľalíka a zo sudcov Petra Brňáka, Ľubomíra Dobríka, Ľudmily Gajdošíkovej, Juraja Horvátha, Sergeja Kohuta, Jána Lubyho, Lajosa Mészárosa, Marianny Mochnáčovej, Ladislava Orosza a Rudolfa Tkáčika o sťažnosti L. D., Ž., ako aj skupiny 86 oprávnených voličov volebného obvodu obce Ž., zastúpených advokátom JUDr. Š. K., K., za účasti M. M., Ž., M. H., Ž., Š. H., Ž., J. K., Ž., I. M., Ž., J. M. a L. M., obaja bytom Ž., O. P., Ž., Jednotného Slovenska, SMER-u - sociálnej demokracie, Ľudovej strany - Hnutia za demokratické Slovensko a Slovenskej demokratickej a kresťanskej únie - Demokratickej strany, pre neústavnosť a nezákonnosť volieb starostu obce a poslancov Obecného zastupiteľstva obce Ž. konaných 2. decembra 2006 takto

r o z h o d o l :

1. Voľby starostu obce a poslancov Obecného zastupiteľstva obce Ž. konané 2. decembra 2006 **v y h l a s u j e z a n e p l a t n é .**
2. Späťvzatie sťažnosti L. D. **n e p r i p ú š ť a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 12. decembra 2006 doručená volebná sťažnosť L. D., Ž. (ďalej len „sťažovateľ D.“), ktorou namietal neústavnosť a nezákonnosť volieb starostu obce Ž. konaných 2. decembra 2006. Nasledujúceho dňa, teda 13. decembra 2006, bola ústavnému súdu doručená sťažnosť skupiny 86 oprávnených voličov volebného obvodu obce Ž. (ďalej aj „skupina sťažovateľov“), ktorou namietali neústavnosť a nezákonnosť volieb starostu, ako aj volieb poslancov Obecného zastupiteľstva obce Ž. konaných 2. decembra 2006.

Uznesením ústavného súdu č. k. PL. ÚS 90/07-15 z 13. júna 2007 bola sťažnosť sťažovateľa D. prijatá na ďalšie konanie.

Uznesením ústavného súdu č. k. PL. ÚS 95/07-59 z 20. júna 2007 bola sťažnosť skupiny sťažovateľov - oprávnených voličov - prijatá na ďalšie konanie.

Uznesením ústavného súdu č. k. PL. ÚS 95/07-68 z 20. júna 2007 boli konania vedené pod sp. zn. PL. ÚS 90/07 a sp. zn. PL. ÚS 95/07 spojené na spoločné konanie, ktoré sa ďalej viedlo pod sp. zn. PL. ÚS 90/07.

Podaním právneho zástupcu sťažovateľa D. z 29. augusta 2007 doručeným ústavnému súdu 3. septembra 2007 vzal sťažovateľ D. sťažnosť doručenú ústavnému súdu 12. decembra 2006 späť.

Zo sťažnosti vyplýva, že v rámci volieb starostu z počtu 823 oprávnených voličov bolo odovzdaných 577 platných hlasovacích lístkov, z ktorých zvolený starosta uvedený pod poradovým číslom 5 získal 311 platných hlasov. Druhý kandidát pod poradovým číslom 1, ktorým bol sťažovateľ D., získal 155 hlasov. V rámci volieb poslancov obecného zastupiteľstva bolo odovzdaných 547 platných hlasovacích lístkov. J. M. získal 179 hlasov, I. M. 142 hlasov, O. P. 127 hlasov, M. H. 140 hlasov, J. K. 104 hlasov, Š. H. 95 hlasov a L. M. tiež 95 hlasov. Skupina sťažovateľov považuje voľby starostu a poslancov

Obecného zastupiteľstva obce Ž. za neplatné, lebo podľa nich boli neústavné a nezákonné. Svoje tvrdenia založili v podstate na týchto desiatich relevantných dôvodoch:

1. Podľa skupiny sťažovateľov bola porušená tajnosť hlasovania pri voľbách, lebo veľká časť oprávnených voličov sa odobrala do priestoru vyhradeného na úpravu hlasovacích lístkov v sprievode inej osoby, a to aj napriek tomu, že nešlo ani o voličov s telesným postihnutím brániacim upraviť hlasovací lístok, ale ani o voličov, ktorí nemôžu čítať alebo písať. Zákonný zákaz takéhoto postupu vyplývajúci z ustanovenia § 29 zákona Slovenskej národnej rady č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí v znení neskorších predpisov (ďalej len „volebný zákon“) sa nerešpektoval a uvedené ustanovenie bolo často porušované. Hoci členovia okrskovej volebnej komisie (ďalej len „komisia“) upozorňovali voličov na porušovanie volebného zákona, voliči a „sprevádzajúce osoby“ upozornenia ignorovali.

2. Skupina sťažovateľov ďalej tvrdila, že bola porušená sloboda hlasovania, keď jeden z kandidátov ovplyvňoval voličov tak, že im dával pokyny, ako majú upravovať hlasovacie lístky, a posielal ich voliť v sprievode ďalších osôb. Voliči súčasne dostali lístok s číslom 5, aby vedeli, aké poradové číslo majú zakrúžkovať.

3. Vo volebnej sťažnosti sa ďalej namietalo, že bol sťažený prístup k výkonu volebného práva, a to ako dôsledok sťaženého prístupu voličov do volebnej miestnosti, keďže pred ňou stála skupina voličov brániaca ostatným vstúpiť do volebnej miestnosti. Následkom tejto skutočnosti časť voličov vykonala volebný akt až na opakovaný pokus a niektorí radšej nevolili vôbec. Túto skutočnosť evidovala aj komisia, ktorá privolala príslušníkov Policajného zboru (ďalej len „polícia“). Tá ponechala v obci stálu hliadku, ktorá však podľa názoru skupiny sťažovateľov nedokázala zamedziť sťaženému výkonu volebného práva.

4. Podľa skupiny sťažovateľov činnosť komisie bola v podstate len formálna. Hoci vynaložila značné úsilie, nebola spôsobilá zabezpečiť poriadok vo volebnej miestnosti, ale ani dodržiavanie volebného zákona. Členovia komisie si boli uvedenej situácie vedomí, o čom svedčí ich odmietnutie podpísať zápisnicu o výsledku volieb.

5. Skupina sťažovateľov tiež namietala, že časť voličov nemohla voliť, lebo podmienky vo volebnej miestnosti neumožňovali niektorým voličom ani po opakovanom pokuse dostať sa do volebnej miestnosti a vykonať volebný akt. Nepriechodnosť chodby

pred volebnou miestnosťou, resp. sťažený vstup do volebnej miestnosti úzko súvisí s porušením volebného moratória, pretože volebná kampaň porušujúca volebné moratórium prebiehala aj v čase volieb na chodbe pred volebnou miestnosťou.

6. Podľa skupiny sťažovateľov bolo porušené volebné moratórium vyplývajúce z volebného zákona. Odovzdávanie lístkov s poradovým číslom kandidáta priamo pred dverami volebnej miestnosti je podľa názoru skupiny sťažovateľov závažným porušením volebným zákonom ustanoveného volebného moratória. Veľké množstvo týchto lístkov ostalo priamo na zemi na chodbe pred volebnou miestnosťou, ale aj vonku pred budovou, v ktorej bola volebná miestnosť. O dodržiavaní volebného moratória sa nedá ani len uvažovať, pretože voliči boli do poslednej chvíle presvedčení voliť v prospech zvoleného starostu, a to dokonca priamo pred dverami do volebnej miestnosti.

7. Časť voličov už v priebehu volieb podala sťažnosť komisii, v ktorej namietala tak nedodržanie volebného moratória, ako aj skutočnosť, že jeden z kandidátov dával pred volebnou miestnosťou voličom pokyny, koho majú voliť, t. j. aké číslo majú na hlasovacom lístku zakrúžkovať. Okrem toho upozornila aj na to, že voliči chodili voliť po dvoch.

8. Členovia komisie odmietli podpísať zápisnicu práve z dôvodu porušovania volebného zákona.

9. Pozorovateľ „Občianskeho oka“ L. H. podľa niektorých sťažovateľov nebol nestranným pozorovateľom, lebo pravidelne upozorňoval vstupujúcich voličov, koho majú voliť, teda robil kampaň v prospech zvoleného starostu. V niektorých prípadoch robil sprievod až do miesta na úpravu hlasovacích lístkov. Aktívne zasahoval do volebného procesu a na túto skutočnosť bol upozornený komisiou. Aj napriek upozorneniu v tejto činnosti pokračoval a prestal s ňou až po príchode polície.

10. Výsledky volieb vyhlásila zamestnankyňa obce a členka miestnej volebnej komisie M. M. 4. decembra 2006. Skupina sťažovateľov nevie o tom, že by tieto výsledky bola vyhlásila aj samotná miestna volebná komisia. M. tak urobila na naliehanie zvoleného starostu. Skupina sťažovateľov dodáva, že z opatrnosti podala sťažnosť ústavnému súdu v zákonnej desaťdňovej lehote počítanej od vyhlásenia výsledkov volieb M. Podľa skupiny sťažovateľov je totiž možné, že samotný proces volieb sa vlastne ani neukončil.

Podľa skupiny sťažovateľov činnosť volebných komisií bola iba formálna, bez schopnosti zabezpečiť zákonný a ústavne súladný priebeh volieb. Na základe toho si skupina sťažovateľov myslí, že voľby boli neústavné a nezákonné v celom ich priebehu, nielen v jednotlivých štádiách volebného procesu.

Skupina sťažovateľov na dôkaz svojich tvrdení navrhla vypočuť členov komisie, ale aj ďalších svedkov, priložila viaceré čestné vyhlásenia a ďalšie listinné dôkazy. Navrhla aj zadováženie vyjadrenia polície v tejto veci. Napokon žiadala aj o vykonanie dôkazu výsluchom niektorých osôb patriacich do skupiny sťažovateľov.

Skupina sťažovateľov navrhla vydať nález, ktorým by ústavný súd vyhlásil voľby starostu obce Ž. a poslancov Obecného zastupiteľstva obce Ž. konané 2. decembra 2006 za neplatné.

Z vyjadrenia zvoleného starostu z 26. júla 2007 doručeného ústavnému súdu 3. augusta 2007 vyplýva, že v deň volieb sa nachádzal v blízkosti obecného úradu trikrát. Prvý a druhýkrát bol v blízkosti miesta volieb asi o 15.00 h a asi o 18.00 h. Pri prvej návšteve bola situácia bežná, žiadne problémy nezaznamenal. V čase druhej návštevy bolo v blízkosti volebnej miestnosti pomerne veľa občanov, ale ani vtedy si nevšimol žiadnu z aktivít uvádzaných v sťažnostiach. Obe jeho návštevy sa uskutočnili na podnet pracovníka N. v B., ktorého meno nepozná a ktorý prišiel monitorovať priebeh volieb vo viacerých obciach s rómskou komunitou, vrátane obce Ž. Spolu s týmto neznámym človekom boli aj dvaja zástupcovia N. Mgr. P. P. a Š. Š. V oboch prípadoch sa zdržiavali v blízkosti volebnej miestnosti iba krátkodobo, a to asi desať minút. Celý čas medzi prvou a druhou návštevou miesta volieb strávil zvolený starosta v spoločnosti monitorovacej skupiny v osade D. Tretíkrát prišiel priamo do volebnej miestnosti asi medzi 19.00 h a 20.00 h v spoločnosti svojej manželky, keď využili svoje právo voliť. V tomto čase sa pred budovou nachádzalo pomerne veľa občanov a ani v tomto prípade si nevšimol nič neobvyklé. Počas krátkej doby, keď sa s manželkou zdržal vo volebnej miestnosti, bol vo vnútri poriadok. Po vstupe do miestnosti obaja predložili komisii občianske preukazy, vyzdvihli si volebné lístky a uskutočnili volebný akt. Ďalej sa v miestnosti nezdržali, hneď budovu opustili a odišli domov.

Zvolený starosta ďalej uviedol, že preštudovaním sťažnosti sťažovateľa D. a sťažnosti podanej skupinou sťažovateľov zistil, že ich text je identický. Takmer s istotou preto možno tvrdiť, že obsahovo aj formulačne je za oboma textami jeden pisateľ. Vzhľadom na formulačnú úroveň, ako aj na jazykový prejav nemôže byť pisateľom sťažnosti sťažovateľ D. V sťažnosti podanej skupinou sťažovateľov je pod poradovým číslom 83 uvedený V. B. Jeho matka M. B., ktorá je pracovníčkou obecného úradu, uviedla, že v deň volieb sa jej syn v Ž. nenachádzal a volieb sa nezúčastnil. Preto nie je právne relevantné, aby jeho meno figurovalo v zozname skupiny sťažovateľov. Zároveň to spochybňuje korektnosť postupu skupiny sťažovateľov pri zbieraní podpisov. Pod poradovým číslom 14 je uvedená M. M. Táto sa zvolenému starostovi sťažovala, že pri podpisovaní sťažnosti nebola v plnej miere oboznámená s jej obsahom, lebo jej povedali iba toľko, že dôvodom sťažnosti je, že sa pred volebnou miestnosťou nachádzalo veľa ľudí. Aj táto skutočnosť spochybňuje korektnosť postupu skupiny sťažovateľov a účelovosť ich konania pri zbieraní podpisov. Výber miesta pre voľby zabezpečoval a voľby pripravoval predchádzajúci starosta F. H. Zvolený starosta vyhlásil, že do priebehu volieb žiadnym spôsobom nezasahoval, avšak uvažoval, akým spôsobom by bolo možné predísť problémom pri nadchádzajúcich voľbách. Uskutočnil už aj niekoľko krokov na zlepšenie vzťahov medzi rómskou a nerómskou časťou obyvateľstva, ktoré konkretizuje v štyroch bodoch.

II.

A.

Zo zápisnice miestnej volebnej komisie o výsledku volieb spísanej 3. decembra 2006 o 00.45 h vyplýva, že v zozname voličov bolo zapísaných 823 voličov, obálky boli vydané 608 voličom, odovzdaných bolo 606 obálok, platných hlasovacích lístkov odovzdaných pre voľby starostu obce bolo 577, sťažovateľ získal 155 platných hlasov a zvolený starosta získal 311 platných hlasov. Z uvedenej zápisnice miestnej volebnej komisie tiež vyplýva, že počet zvolených poslancov do obecného zastupiteľstva bolo sedem, a to J. M. (ĽS-HZDS) - 179 platných hlasov, I. M. (ĽS-HZDS) - 142 platných hlasov, M. H. (Jednotné Slovensko) - 140 platných hlasov, O. P. (ĽS-HZDS) - 127 platných hlasov, J. K. (Jednotné Slovensko) -

104 platných hlasov, Š. H. (SMER-SD) - 95 platných hlasov a L. M. (SDKÚ-DS) - 95 platných hlasov.

Zápisnica nie je podpísaná členmi volebnej komisie, podpísala ju iba zapisovateľka a členovia miestnej volebnej komisie Ing. I. (predseda), M., K., L. a K. ju odmietli podpísať „z dôvodu neustáleho porušovania volebného zákona. Zároveň akceptujeme výsledky volieb a žiadame tento problém riešiť“.

Zo sťažnosti podanej obecnému úradu 2. decembra 2006 adresovanej miestnej volebnej komisii podpísanej siedmimi voličmi vyplýva, že podpísaní voliči sa sťažujú z dôvodu nedodržania volebného moratória zo strany kandidáta na starostu obce. Počas dňa ich mal ovplyvňovať, taktiež im údajne dával aj konkrétne pokyny k voľbám, t. j. čísla, ktoré majú zakrúžkovať, a okrem toho chodili do volebnej miestnosti po dvoch.

Z čestného vyhlásenia M. P. z 12. decembra 2006 vyplýva, že kandidoval na funkciu starostu obce Ž. a zároveň ako občan s volebným právom bol svedkom skutočnosti, že pred volebnou miestnosťou boli voliči ovplyvňovaní odovzdávaním hlasovacích lístkov s uvedením čísla kandidáta, ktorého mali voliť. Zároveň bol svedkom toho, že v predsieni volebnej miestnosti sa zdržiavali občania rómskej národnosti, ktorí v značnom počte svojou fyzickou prítomnosťou bránili vstupu občanom na vykonanie volebného práva. Jemu vstup umožnili, a to pravdepodobne preto, aby sa ako kandidát na starostu pred volebnou miestnosťou nezdržiaval.

Z čestných vyhlásení P. J. a P. M. z 12. decembra 2006, ktoré sú takmer identické, vyplýva, že sa ako voliči chceli zúčastniť volieb v obci Ž. 2. decembra 2006. Pri príchode pred volebnú miestnosť zistili, že v dôsledku prítomnosti značného počtu občanov rómskej národnosti budú musieť na vykonanie volebného práva počkať. Avšak ani po 45 minútach čakania (v prípade P. J.), resp. po 30 minútach čakania (v prípade P. M.) sa situácia nezmenila. Preto sa rozhodli, že na vykonanie volebného práva sa dostavia opätovne. Pri opätovnom pokuse sa situácia nezmenila. Z obavy, že by im mohlo byť ublížené, nesnažili sa presadiť si možnosť vstupu do volebnej miestnosti. Neskôr sa opätovne informovali, či sa situácia pred volebnou miestnosťou nezmenila, a keď im bolo oznámené, že rovnaká situácia pretrváva, radšej upustili od vykonania volebného práva.

Zo správy polície z 3. augusta 2007 doručenej ústavnému súdu 10. augusta 2007 vyplýva, že 2. decembra 2006 v čase od 6.00 h do 14.00 h zabezpečovala dodržiavanie poriadku počas volieb v obciach Ž., O. a S. Vlachy hliadka v zložení npor. K. a mjr. Ing. G. Po ukončení služby spracovali úradný záznam, v ktorom neuvádzajú skutočnosť narušenia verejného poriadku počas volieb v obci Ž. V čase od 14.00 h do 22.00 h zabezpečovala verejný poriadok a nerušený priebeh volieb v obciach Ž., O. a S. hliadka v zložení kpt. B. a por. S. Asi o 14.30 h telefonovala polícii pracovníčka komisie a informovala, že Rómovia vytvorili pred volebnou miestnosťou skupinu, ktorá obsadila chodbu a bráni ostatným voličom vstúpiť do volebnej miestnosti. Uviedla tiež, že k voľbám chodia občania rómskej národnosti po dvoch, a to vraj z toho dôvodu, že jeden z nich uvádza, že je analfabet, pričom druhý za neho vypisuje volebný lístok. K volebnej miestnosti bola ihneď vyslaná hliadka, ktorá Rómov zhromaždených pred volebnou miestnosťou upozornila, aby umožnili voľný prechod do volebnej miestnosti. Hliadka potom zotrvala pri volebnej miestnosti až do ukončenia volieb, a to aj napriek tomu, že mala dozerat' na nerušený priebeh volieb aj v iných obciach, a skutočnosť oznámená pracovníčkou komisie sa už neopakovala. Iné volebné miestnosti boli pokryté druhou hliadkou. Pokiaľ ide o skutočnosť, že Rómovia prichádzali k voľbám po dvoch, pracovníčke komisie bolo vysvetlené, že polícia v tomto smere nemá právo zasiahnuť do priebehu volieb. Nebolo podané žiadne trestné oznámenie týkajúce sa marenia prípravy a priebehu volieb v obci Ž.

Z vyplneného „Formulára pozorovateľa - proces sčítania hlasov“ a „Formulára pozorovateľa - priebeh hlasovania“ v rámci projektu „Monitoring komunálnych volieb 2006“ zaslaného ústavnému súdu svedkom L. H. ako pozorovateľom vyplývajú z hľadiska predmetu konania tieto relevantné skutočnosti:

Pri sčítaní hlasov boli prítomní volební pozorovatelia. Nijaké nezrovnalosti, incidenty a porušenie zákona v činnosti komisie v rámci sčítania hlasov zistené neboli. Zápisnicu odmietli podpísať členovia komisie z dôvodu výhrad k priebehu procesu volieb, a to pre negramotnosť a nedostatok osôb na asistenciu pri voľbách. Voľby prebehli v súlade s volebným zákonom.

Agitácia a rovnako ani kupovanie hlasov vo volebnej miestnosti a v jej okolí sa neuskutočňovali. Nezaregistrovala sa prítomnosť obecných úradníkov alebo kandidátov na

post starostu a poslanca vo volebnej miestnosti. Členovia komisie neovplyvňovali rozhodovanie voličov. Bol dodržaný zákon v prípade voličov, ktorí pre negramotnosť neboli schopní upraviť sami hlasovací lístok. Vo volebnej miestnosti bol zachovaný poriadok. Prítomné osoby rešpektovali pokyny predsedu komisie. Nebol zaznamenaný konflikt medzi členmi komisie a voličmi. Vo volebnej miestnosti sa nezdržiavali dlhší čas cudzie neoprávnené osoby. Hlasovanie prebiehalo v súlade s volebným zákonom, okrem občanov vykázaných komisiou z volebnej miestnosti z dôvodu, že nemali občiansky preukaz. Atmosféra bola relatívne pokojná s výnimkou problematiky negramotných občanov. Prevládal počet tzv. analfabetov tvrdiacich, že nevedia čítať a písať, a to v počte viac ako 50 %. Podľa názoru pozorovateľa „*zákonné riešenie by mohlo spočívať napríklad vo vystavení volebného preukazu pre zástupcu negramotného voliča*“.

B.

Plénom ústavného súdu poverený sudca spravodajca vykonal výsluchy účastníkov tých osôb zo skupiny sťažovateľov, ktorí o to prostredníctvom svojho právneho zástupcu požiadali a ktorí sa na predvolanie ústavného súdu na výsluch ustanovili. Vypočul tiež prevažnú väčšinu označených svedkov navrhovaných tak skupinou sťažovateľov, ako aj zvoleným starostom.

Z výpovede M. P. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 1) vyplýva, že potom, ako mu bolo prečítané čestné vyhlásenie z 12. decembra 2006, uviedol, že všetko, čo je v čestnom vyhlásení uvedené, je pravdou. V čestnom vyhlásení uviedol všetko, čo považoval za podstatné. Dodal, že zvolený starosta v predvečer volieb, teda v čase moratória, vyvesil na rómskom sídlisku plagát. Čo sa týka preplnenia predsiene volebnej miestnosti, bolo to tak, že tam bolo strašne veľa ľudí. On sám nemal problém vstúpiť do volebnej miestnosti, ale boli aj takí, ktorým vstup umožnený nebol.

Z výpovede M. V. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 2) vyplýva, že sa volieb zúčastnil v podvečerných hodinách, keď prechod do volebnej miestnosti nebol voľný. Preto sa rozhodol prísť neskôr. Pred volebnou miestnosťou bolo veľa ľudí, a to Rómov, ktorých zvažali mikrobusedom s košickým evidenčným číslom. Opäť sa vrátil k volebnej miestnosti

pred 22.00 h a napokon „odvolil“ aj so svojou manželkou, avšak už ich syn sa nevrátil k voľbám.

Z výpovede J. Z. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 5) vyplýva, že priebeh volieb sa mu nepáčil, lebo tam bolo veľa ľudí. Bol atakovaný, a preto odvolil až na tretíkrát. Pred budovou obecného úradu, resp. pred dverami volebnej miestnosti stáli ľudia, ktorí už dávno odvolili a púšťali iba svojich. Priebeh volieb dirigovali Rómovia, ktorí „bielych“ diskriminovali. Nedostal sa do volebnej miestnosti v tom poradí, v akom mal ísť. Videl, že voliči boli zväzaní autami.

Z výpovede S. S. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 9) vyplýva, že bol voliť spolu s manželkou okolo 19.00 h. Bolo veľa ľudí a veľká tlačienica. Púšťali voličov po štyroch, pričom v miestnosti bol prítomný aj policajt. Spolu s manželkou volebný akt vykonali a odišli domov. Keďže pred volebnou miestnosťou bolo veľa ľudí, museli sa postaviť do radu. Niektorí voliči sa obrátili a odišli domov s tým, že sa volieb zúčastnia v neskorších hodinách.

Z výpovede M. M. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 14) vyplýva, že voliť bola medzi prvými ráno asi o 7.15 h, žiadne problémy nemala, okrem členov volebnej komisie nebol nikto prítomný. Neskôr prišli za ňou nespokojní voliči, ktorých slovám asi dobre nerozumela, a preto podpísala nespokojnosť s voľbami. Zdôraznila, že v skutočnosti nemohla byť s voľbami nespokojná a že asi došlo k nedorozumeniu, keď sa pripojila k volebnej sťažnosti.

Z výpovede Ing. A. I. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 20) vyplýva, že bol predsedom volebnej komisie. Podľa jeho názoru voľby prebiehali ako za iné roky, podarilo sa udržať štandardný poriadok priamo vo volebnej miestnosti, nie však už vonku pred volebnou miestnosťou. Legislatívna úprava volieb nie je dostatočná, najmä ak sa týka voličov, ktorí nevedia písať a čítať. Práve s nimi boli najväčšie problémy. Je to špecifikum regiónu. S „negramotnými“ voličmi vždy šiel za plentu aj niekto iný. Snažil sa o to, aby takýmto voličom nepomáhala vždy tá istá osoba. Boli voliči, ktorí museli prísť dvakrát, trikrát za sebou, aby napokon mohli večer odvoliť. Zápisnicu nepodpísal práve kvôli

legislatívnym medzerám. Podľa jeho názoru tzv. negramotný volič by mal aspoň nejakým spôsobom negramotnosť preukázať. Nikomu neodporúčal, aby zápisnicu nepodpísal. Snažil sa zabrániť úsiliu, aby negramotných voličov doprevádzal ten istý človek, resp. tá istá úzka skupina ľudí. Dal privolať aj políciu, aby spravila poriadok v predsieni a pred obecným úradom, lebo niektorí Rómovia ani po odvolení z priestorov neodchádzali. Ak prišla väčšia skupina voličov, všetci sa tlačili. Ťažko by mohol posúdiť, či niekomu bránili pri vstupe do volebnej miestnosti, ale je pravdou, že niektorí voliči prišli odvoliť na druhýkrát, resp. tretíkrát. Nemohol uviesť, či boli niektoré osoby inštruované tak, aby za plentou vypisovali volebné lístky za negramotných voličov. Bolo asi 80 voličov, ktorých doprevádzali iné osoby z dôvodu negramotnosti. O týchto osobách sa viedol záznam. Po príchode polície sa situácia zlepšila. Privolanie polície bolo dôvodným a dobrým rozhodnutím. Jej účasť gradovala medzi 15.00 h až 18.00 h. Najmenej 2,5 hodiny boli policajti prítomní neustále a sedeli vo volebnej miestnosti v kúte. Komunikoval aj s okresnou volebnou komisiou, a to o problematike negramotných voličov. Spočítanie hlasov bolo legálne. Nemá vedomosť o tom, ako starosta obce vyhlásil výsledky volieb, resp. ako boli vyhlásené výsledky volieb. Výsledky volieb rešpektuje aj preto, že rozdiel hlasov jednotlivých kandidátov bol výrazný.

Z výpovede J. C. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 48) vyplýva, že voľby neboli pre „bielych“, ale pre Rómov. Odvolil až na tretíkrát, predtým stál v rade pred volebnou miestnosťou trištvrté hodiny, ale Rómovia ho nepustili voliť. Púšťali iba tých, ktorých zvažali autami. Došlo takmer ku konfliktom. Voľby mali taký priebeh, že do volebnej miestnosti vošli piati, ktorí aj vyšli, ale neodišli z priestorov pred volebnou miestnosťou. Starší ľudia radšej odišli preč, aj keď chceli voliť.

Z výpovede Z. C. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 49) vyplýva, že bola voliť s manželom a synom na dvakrát, a to neúspešne. Hoci dlho čakali, do volebnej miestnosti sa nedostali, preto odvolili vo večerných hodinách až na tretíkrát.

Z výpovede J. P. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 54) vyplýva, že pred volebnou miestnosťou bol neporiadok, avšak on odvolil. Inak voľby prebehli v poriadku. Bola veľká tlačienica, bolo veľa Rómov, on sa však medzi nimi pretlačil.

Z výpovede K. B. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 62) vyplýva, že bola voliť na dvakrát, predpoludním sa do volebnej miestnosti nedostala, lebo sa tam nepretlačila. Potom sa vrátila s manželom večer a odvolila, ale pred volebnou miestnosťou ich občania rómskej národnosti nahovárali na to, aké číslo majú voliť.

Z výpovede K. V. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 65) vyplýva, že pred volebnou miestnosťou bolo veľa ľudí a do volebnej miestnosti sa nedalo dostať. Bolo predovšetkým veľa Rómov. Ona ani neodvolila.

Z výpovede Š. S. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 66) vyplýva, že pred obedom sa mu voliť nepodarilo, lebo pred volebnou miestnosťou bola tlačnica. Vrátil sa okolo 20.00 h, avšak situácia bola nezmenená. Bolo plno ľudí, prebehli ho asi dve skupiny Rómov. Potom si musel doslova preraziť cestu do volebnej miestnosti. Pritom mu hovorili, že ako si predstavuje, že chce voliť. Neporiadok bol nenormálny. Videl, že množstvo voličov volilo bez dokladov totožnosti, iba na základe potvrdenia totožnosti niekým iným. Ďalší sa domáhali toho, aby s nimi išli voliť iní, lebo nevedia čítať a písať. Prítomní boli aktivisti z Občianskeho oka, ako aj policajti. Občianski aktivisti boli vo volebnej miestnosti. Niektorí rómski voliči vystupovali z áut.

Z výpovede P. M. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 80) vyplýva, že bol voliť asi trikrát. Vďaka svojej vytrvalosti napokon odvolil. Rómovia vytvárali pred volebnou miestnosťou rady, keď cez ne prechádzal, robili poznámky, že načo ide voliť, že to nemá význam, aj tak nevyhrá jeho kandidát. Vo volebnej miestnosti cítil napätie. Nieкто tam rozprával, že voľby budú neplatné. Aj komisia konštatovala, že voľby neprebiehali v poriadku.

Z výpovede L. M. (v skupine sťažovateľov pod por. č. 82) vyplýva, že bol voliť na trikrát. Pred volebnou miestnosťou boli vždy tí istí občania rómskeho pôvodu, ktorí stáli pred dverami. Prvýkrát a druhýkrát sa nedostal do volebnej miestnosti pre tlačnicu. Videl autobus s košickým evidenčným číslom, ktorým zvažali Rómov, ktorí ho predbiehali.

Z výpovede svedkyne J. L. vyplýva, že bola členkou komisie. Nevie, čo prebiehalo vonku. Rómov vozili autobusmi, dovnútra ich púšťali po štyroch - piatich. Asi polovica

rómskych voličov uviedla, že nevie čítať, resp. písať a že potrebuje sprievodcu. Približne desiatich takýchto voličov sprevádzal potom jeden človek, ktorý chodil s nimi za plentu. Nikto sa komisii nesťažoval na to, že nemohol odvolať. Polícia bola pozrieť ako voľby prebiehajú, no možno v tom čase to bolo v poriadku. Zápisnicu nepodpísala preto, lebo predseda komisie to navrhol. Pomer počtu Rómov k ostatným obyvateľom obce je taký, že Rómov je vyše 600 a ostatných vyše 260.

Z výpovede svedka Mgr. P. P. vyplýva, že bol členom Novej rómskej generácie spolupracujúcej s Občianskym okom, ktorá monitorovala priebeh volieb v niektorých obciach východného a stredného Slovenska. Sústreďovali sa na „kupovanie“ rómskych hlasov. V priebehu dňa konania volieb bol v Ž. trikrát. Žiadne problémy nezistil.

Z výpovede svedka L. H., ktorý bol činný ako pozorovateľ, vyplýva, že voľby prebiehali v súlade so zákonom. Najviac voličov bolo dopoludnia, k večeru už bolo menej. Nezaregistroval, že by niekto nemal možnosť odvolať. Aj vo volebnej miestnosti prebiehali voľby v poriadku. Problémy neboli ani s voličmi, ktorí deklarovali, že nemôžu čítať a písať. Nie je pravdou, že by niektorého voliča odprevádzal za plentu. O svojich zisteniach podal správu Občianskemu oku.

Z výpovede svedka Š. Š. vyplýva, že spolu s Mgr. P. P. sa volieb zúčastnil ako pozorovateľ. Priebeh volieb bol dosť chaotický v tom zmysle, že všetci sa naraz hrnuli voliť, ale to je obvyklé. Okolo piatej popoludní už neboli žiadni rómski voliči a pred volebnou miestnosťou bolo prázdno. Došlo ku zväžaniu voličov. Sám to videl. Deje sa to v každej druhej obci. Sám voličom odporúčal, že sa môžu dať zviezť autom a že si môžu zobrať aj salámu, ak im ju dajú.

Z výpovede svedkyne K. K. vyplýva, že bola členkou komisie. Voľby prebiehali chaoticky, väčšina Rómov tvrdila, že nevie čítať a písať, a dožadovala sa vykonania volebného aktu prostredníctvom ďalšej osoby, čo aj bolo umožnené. Podpredsedníčka komisie, ktorá obyvateľov obce dobre pozná, tvrdila, že viacero týchto voličov v skutočnosti vie čítať a písať. Priebeh volieb nezodpovedal zákonu, hoci zvolený starosta zvíťazil s veľkým rozdielom. Bol veľký chaos. Keď sa chcela dostať na toaletu, nedalo sa

prejsť cez chodbu pre veľký počet ľudí. Počula, že niektorí voliči radšej išli domov a neskôr sa vrátili, aby sa dostali do volebnej miestnosti.

Z výpovede svedka F. H. vyplýva, že je bývalým starostom obce. Voľby boli podľa jeho názoru jednoznačne zmanipulované. Voliči mali problém dostať sa do volebnej miestnosti, pred ktorou bol neporiadok, a preto museli prísť k voľbám viackrát. Volil spolu s manželkou večer. Každý volič v obci je podľa jeho presvedčenia v podstate gramotný. V nasledujúci pondelok po voľbách dal spraviť na obecnom úrade, resp. pred ním poriadok, lebo sa tam nachádzalo veľa lístkov, na ktorých boli popísané číslovky päť. Bola ich celá kopa, možno 150 kusov, nespočítaval ich. Keďže v Ž. sú dve tretiny voličov Rómovia, iní občania nemajú šancu dostať sa do obecného zastupiteľstva, resp. stať sa starostom. Porušené bolo jednoznačne aj volebné moratórium, lebo v piatok pred voľbami bol na sídlisku vylepený veľký plagát zvoleného starostu podávajúceho si ruky so svojím bratom. Z počutia vie, že svedok H. presviedčal ľudí, koho majú voliť. Po voľbách tohoto svedka zvolený starosta zamestnal. Výsledky volieb po ich skončení neboli vyhlásené. K tomu došlo až v pondelok (možno už v nedeľu) na nátlak zvoleného starostu. Výsledky nevyhlásil predseda komisie, ale pracovníčka obecného úradu M., ktorá bola zapisovateľkou komisie.

Z výpovede svedka F. C. vyplýva, že sa volieb zúčastnil, avšak až na druhýkrát. Okolo 15.00 h sa nedalo dostať na obecný úrad, lebo tam bolo veľa Rómov. Prišiel opäť pred 22.00 h a vtedy aj odvolil. Jeho rodičia sa však už nevrátili a volieb sa nezúčastnili.

III.

Podľa čl. 129 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) ústavný súd rozhoduje o ústavnosti a zákonnosti volieb ... do orgánov územnej samosprávy.

Podľa čl. 69 ods. 1 ústavy orgánmi obce sú obecné zastupiteľstvo a starosta obce.

Podľa čl. 69 ods. 2 ústavy obecné zastupiteľstvo tvoria poslanci obecného zastupiteľstva. Poslancov volia na štvorročné obdobie obyvatelia obce, ktorí majú na jej území trvalý pobyt. Voľby poslancov sa uskutočňujú na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním.

Podľa čl. 69 ods. 3 ústavy starostu obce volia obyvatelia obce, ktorí majú na jej území trvalý pobyt, na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním na štvorročné obdobie.

Z citovaných článkov ústavy vyplýva, že podobne ako sú zdrojom štátnej moci občania (čl. 2 ods. 1 ústavy), obdobne zdrojom moci obecnej samosprávy sú obyvatelia obce. Obyvatelia obce ustanovujú túto obecnú samosprávnú moc prostredníctvom slobodných a demokratických volieb. Voľby sú teda prostriedkom pravidelného obnovovania verejnej moci občanmi, resp. obyvateľmi obce. Tomuto zodpovedá i zákonná úprava volebného súdnictva, pre ktoré platí „vyvrátiteľná domnienka“, podľa ktorej volebný výsledok zodpovedá vôli voličov. Predložiť dôkazy vyvrátenia tejto domnienky je povinnosťou toho, kto volebné pochybenie namieta.

Podľa čl. 30 ods. 1 ústavy občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov. Cudzinci s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky majú právo voliť a byť volení do orgánov samosprávy obcí a do orgánov samosprávy vyšších územných celkov.

Zmyslom a účelom ochrany ústavnosti vo volebných veciach je ochrana práv zaručených v čl. 30 ústavy, t. j. aktívneho a pasívneho volebného práva. Všeobecné volebné právo, ktoré je v tomto článku zaručené, znamená právo všetkých občanov, resp. obyvateľov obcí v danom štáte, ktorí dosiahli istú vekovú hranicu, jednak svojím hlasom spolurozhodovať pri tvorbe orgánov samosprávy (aktívne volebné právo) a jednak uchádzať sa o zvolenie do orgánov samosprávy (pasívne volebné právo). Rovnosť volebného práva znamená zaručenie toho, aby každý z voličov i kandidátov mal rovnaké postavenie.

Podstatou zákonnosti volieb do orgánov samosprávy obcí je zase uskutočnenie volieb v súlade so všetkými právnymi predpismi so silou zákona, ktoré sa týkajú volieb do orgánov samosprávy obcí (mutatis mutandis PL. ÚS 34/99). Zistená nezákonnosť volieb do orgánov samosprávy obcí musí byť v príčinnej súvislosti s takým následkom porušenia práv, ktoré je v konečnom dôsledku porušením ústavného volebného práva a jeho princípov (mutatis mutandis PL. ÚS 21/94).

Základným interpretačným pravidlom pre zákony, ktoré bližšie upravujú výkon politických práv, je čl. 31 ústavy. Podľa tohto ustanovenia zákonná úprava všetkých politických práv a slobôd a jej výklad a používanie musia umožňovať a ochraňovať slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti. Toto ustanovenie ústavy má priamu spojitosť so všetkými politickými právami vyjadrenými v ústave a svojou povahou ovplyvňuje formovanie politických síl v demokratickej spoločnosti. Slobodná súťaž politických síl nachádzajúca výraz predovšetkým vo voľbách je základným predpokladom fungovania demokratického štátu (PL. ÚS 19/98).

Právomoc ústavného súdu zrušiť výsledok volieb alebo vyhlásiť voľby za neplatné podľa § 63 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sa uplatní len vtedy, ak k porušeniu zákona dôjde spôsobom ovplyvňujúcim slobodnú súťaž politických síl v demokratickej spoločnosti. Na uplatnenie tohto oprávnenia ústavného súdu sa však vyžaduje hrubé alebo závažné porušenie, prípadne opätovné porušenie zákonov upravujúcich prípravu a priebeh volieb (napr. PL. ÚS 17/94, PL. ÚS 19/94, PL. ÚS 50/99). Inými slovami, každé porušenie volebného zákona nevyvoláva nevyhnutne neplatnosť volieb alebo voľby kandidáta. Ústavný súd každý prípad posudzuje materiálne, prihliada pritom tak na účel a zmysel volebného zákona, ako aj na princípy uznávané demokratickými štátmi. Neplatnosť volieb alebo voľby kandidáta môže spôsobiť len tak závažné porušenie volebného zákona, ktoré už spochybňuje výsledky volieb a ktoré odôvodnene vyvoláva pochybnosť o tom, či voľby a ich výsledky sú prejavom skutočnej vôle voličov.

S ohľadom na uvedené zásady a kritériá ústavný súd v okolnostiach danej veci posúdil, či zistené skutočnosti jednotlivito alebo spoločne sú ústavne relevantným porušením citovaných ustanovení volebného zákona.

a) Skupina sťažovateľov v danej veci namietala predovšetkým to, že značná časť oprávnených voličov sa odobrala do priestoru vyhradeného na úpravu hlasovacích lístkov v sprievode inej osoby, hoci nešlo o voličov s telesným postihnutím brániacim upraviť

hlasovací lístok, ale ani o voličov, ktorí nemôžu čítať alebo písať, čo je „v rozpore s ustanovením § 29 volebného zákona“. V skutočnosti sa uvedená námietka skupiny sťažovateľov týka ustanovenia § 32 volebného zákona.

Podľa § 32 volebného zákona volič, ktorý nemôže sám upraviť hlasovací lístok pre telesnú vadu alebo preto, že nemôže čítať alebo písať, má právo vziať so sebou do priestoru určeného na úpravu hlasovacích lístkov iného voliča, aby za neho hlasovací lístok podľa jeho pokynov upravil a vložil do obálky.

Vykonaným dokazovaním bolo preukázané, že skutočne veľký počet voličov prejavil pri napadnutých voľbách vôľu vziať so sebou do priestoru určeného na úpravu hlasovacích lístkov iného voliča s tvrdením, že nevie čítať, resp. písať. Vo všetkých týchto prípadoch sa uvedeným voličom umožnilo upraviť hlasovací lístok s pomocou iného voliča. Volebná komisia však dbala o to, aby „*takýmto voličom nepomáhala vždy tá istá osoba*“.

Podľa názoru ústavného súdu k porušeniu ustanovenia § 32 volebného zákona v daných súvislostiach nedošlo.

Citované ustanovenie volebného zákona neustanovuje, že by bol volič dožadujúci sa pomoci iného voliča z dôvodu svojej negramotnosti povinný toto svoje tvrdenie preukazovať. V zásade preto platí, že ak volič takéto tvrdenie prednesie, treba z neho vychádzať. Iba v prípade, keby napríklad vzhľadom na dosiahnutý vyšší stupeň vzdelania, či zastávanú funkciu voliča by sa javilo jeho tvrdenie ako *prima facie* nepravdivé, bolo by možné takémuto voličovi odoprieť pomoc iného voliča. O takéto prípady v okolnostiach daných volieb zjavne nešlo.

b) Skupina sťažovateľov ďalej namietala, že boli porušené princípy slobodných volieb, ako aj volebné moratórium, lebo voliči boli ovplyvňovaní tak, že im najmä pred volebnou miestnosťou dávali pokyny, ako majú upraviť hlasovacie lístky, a posielali ich voliť v sprievode ďalších osôb. Voliči súčasne mali dostať „*pomocný*“ lístok s číslom 5 (číslo zvoleného starostu), aby vedeli, ktoré poradové číslo majú zakrúžkovať.

O slobodné voľby ide vtedy, ak je právne garantovaný a prakticky realizovaný princíp politickej plurality, keď na voličov nie je vytvorený žiadny nátlak, nútiaci ich na hlasovanie pre niektorý zo subjektov, a nie je ani odrádzajúci od hlasovania pre niektoré subjekty; keď majú možnosť prístupu k relevantným informáciám a sú tak dané základné predpoklady na ich kvalifikované volebné rozhodovanie. Voliči musia mať slobodu už pri vytváraní svojich postojov nezávisle, bez použitia násilia či hrozby násilia, donútenia, navádzania či manipulatívneho ovplyvňovania akéhokoľvek druhu.

Podľa § 30 ods. 2 volebného zákona kampaň sa začína 17 dní a končí sa 48 hodín pred začiatkom volieb. Vedenie kampane mimo určeného času je zakázané.

Podľa § 30 ods. 11 volebného zákona v čase 48 hodín pred začatím volieb a počas volieb je zakázané v budovách, kde sídlia okrskové volebné komisie, a v ich bezprostrednom okolí zverejňovať informácie o politických stranách a nezávislých kandidátoch v ich prospech alebo v ich neprospech slovom, písmom, zvukom alebo obrazom.

Uvedené sťažnostné tvrdenia možno považovať za preukázané predovšetkým z písomnej sťažnosti siedmich voličov z 2. decembra 2006, ktorú adresovali volebnej komisii. Rovnako z čestného vyhlásenia, z výpovede sťažovateľa M. P., ako aj z výpovede svedkyne K. B. vyplýva, že pred volebnou miestnosťou boli voliči ovplyvňovaní odovzdávaním lístkov s uvedením čísla kandidáta, ktorého mali voliť. Podľa svedeckej výpovede F. H. v nedeľu, resp. v pondelok po voľbách sa urobil na obecnom úrade a pred ním poriadok, lebo tam bola celá kopa (najmenej 150 ks) „*pomocných*“ lístkov, na ktorých bola napísaná číslovka 5, pričom tieto sa rozdávali v čase volebného moratória.

Ústavný súd v tejto súvislosti dospel k záveru, že uvedené aktivity v čase uskutočňovania volieb, bezprostredne pred volebnou miestnosťou nemožno kvalifikovať inak ako „*pokračovanie volebnej kampane a agitácie*“ v zmysle § 30 ods. 1 volebného zákona. Celkom jednoznačne možno konštatovať, že v daných súvislostiach došlo k hrubému porušeniu volebného moratória v rozpore s čl. 30 ods. 11 volebného zákona.

c) Skupina sťažovateľov tiež tvrdila, že voliči mali sťažený prístup k výkonu volebného práva ako dôsledok sťaženého prístupu voličov do volebnej miestnosti, lebo pred ňou stála skupina voličov brániaca ostatným vstúpiť do volebnej miestnosti. Obdobné to bolo aj na chodbe, ktorá bola nepriechodná. Činnosť komisie bola v tomto smere len formálna, lebo napriek vynaloženému úsiliu nezabezpečila poriadok. Časť voličov vykonala volebný akt až na opakovaný pokus a niektorí radšej nevolili vôbec.

Podľa § 33 volebného zákona za poriadok vo volebnej miestnosti a v jej bezprostrednom okolí zodpovedá predseda okrskovej volebnej komisie. Jeho pokyny na zachovanie poriadku vo volebnej miestnosti a dôstojný priebeh hlasovania sú záväzné pre všetkých prítomných.

Na základe vykonaných dôkazov možno konštatovať, že v niektorých časových úsekoch bol pred budovou, ako aj na chodbe pred volebnou miestnosťou doslova už opísaný chaotický stav. Z výpovedí sa síce nedá spoľahlivo ustáliť, kedy presne to tak bolo a ako dlho tento stav trval, avšak je nepochybné, že popísané situácie boli skutočnosťou. Viacerí voliči mohli využiť volebné právo len po dlhšom čakaní, či dokonca až po opakovanom príchode. Niektorí v dôsledku toho sa napokon účasti vo voľbách vzdali (napr. K. V., syn M. V., rodičia F. C.). Sám predseda volebnej komisie Ing. A. I. uviedol, že „*podľa môjho názoru sa nám podarilo udržať štandardný poriadok priamo vo volebnej miestnosti, nie však už vonku pred volebnou miestnosťou*“. Ďalšia členka komisie K. K. tiež tvrdila, že „*bol veľký chaos. Keď som sa chcela dostať na toaletu, nedalo sa prejsť cez chodbu pre veľký počet ľudí*“. Okrem toho z výpovedí vyplýva, že nešlo o náhodné zhluknutia viacerých voličov v niektorých časových obdobiach, ale o cieľené udržiavanie stavu, keď časť voličov sa nemohla dostať do volebnej miestnosti a svoje volebné právo využiť. Tento stav bol vyvolaný a udržiavaný takým spôsobom, že určitá časť voličov, ktorí už svoje volebné právo využili, neodišla z miesta volieb a znemožňovala svojou prítomnosťou prístup ďalších voličov. Ďalej možno z vykonaného dokazovania dôjsť k záveru, že dochádzalo aj k tomu, že voliči zhluknutí pred volebnou miestnosťou priamo odrádzali ďalších voličov od účasti vo voľbách s poukazom na to, že je to aj tak zbytočné, lebo ich kandidáti nemajú šancu na úspech.

Vzhľadom na vykonané dokazovanie možno dôjsť k záveru, že výkon aktívneho volebného práva značnej časti voličov bol v danom prípade neprípustným spôsobom obmedzený, resp. sťažený, dokonca v mnohých prípadoch v dôsledku chaotických pomerov celkom znemožnený v dôsledku toho, že napriek úsiliu a opatreniam (zavolanie polície) sa vôbec nepodarilo udržať poriadok najmä v bezprostrednom okolí volebnej miestnosti, tak ako to ustanovuje § 33 volebného zákona.

d) V ďalšej námietke sa uvádza, že členovia volebnej komisie odmietli podpísať zápisnicu, a to práve pre porušovanie volebného zákona. Samotný predseda volebnej komisie, ako i členovia volebnej komisie, ktorí zápisnicu nepodpísali, odôvodnili svoj postup s poukazom na „*neustále porušovanie volebného zákona*“, i keď dodali, že „*zároveň akceptujeme výsledky volieb a žiadame tento problém riešiť*“.

Podľa § 42 ods. 1 volebného zákona miestna volebná komisia vyhotoví dvojmo zápisnicu o výsledku volieb osobitne pre každý volebný obvod. Zápisnicu podpíše predseda a ostatní členovia komisie a zapisovateľ komisie. Dôvody odmietnutia podpisu sa poznamenajú.

Skutočnosť, že členovia volebnej komisie zápisnicu o výsledku volieb nepodpíšu, môže spôsobiť nepreskúmateľnosť volieb, teda za určitých okolností táto okolnosť aj sama osebe môže mať rozhodujúci vplyv na výsledky volieb. Nemalo by dochádzať k situáciám, že ani jeden člen volebnej komisie svojím podpisom neverifikuje výsledky volieb. V danom prípade skutočnosť, že nikto okrem zapisovateľky nepodpísal túto zápisnicu, v spojení s ďalšími sťažnostnými námietkami, ktoré ústavný súd vyhodnotil za dôvodné, jednoznačne signalizuje, že v danom prípade došlo k intenzívnemu porušeniu volebného zákona, a to významným spôsobom ovplyvňujúcim slobodnú súťaž politických síl a napadnutý volebný výsledok.

e) Podľa ďalšej námietky skupiny sťažovateľov pozorovateľ Občianskeho oka L. H. nebol nestranný, lebo pravidelne upozorňoval vstupujúcich voličov, koho majú voliť, čím vlastne robil volebnú kampaň. V niektorých prípadoch mal dokonca sprevádzať voličov do miesta na úpravu hlasovacích lístkov. Mal takto konať až do príchodu polície.

Ústavný súd nepovažuje tieto tvrdenia za preukázané, keďže nevyplývajú ani z jedného vykonaného priameho dôkazu, najmä nie z výpovedí členov volebnej komisie. Svedok F. H. síce uvádza, že L. H. presviedčal ľudí ako majú voliť, ale vie o tom iba z počutia. Vzhľadom na to, že podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu je to predovšetkým skupina sťažovateľov, ktorá v konaní o zákonnosti volieb znáša dôkazné bremeno v tom zmysle, že musí nezákonnosť volieb nielen namietat', ale svoje tvrdenie aj doložiť exaktnými dôkazmi (napr. PL. ÚS 17/94), ústavný súd musel pri hodnotení dokazovania uvedené skutočnosti a pochybnosti pričítať na ťarchu skupiny sťažovateľov. Ústavný súd teda dospel k záveru, že namietané skutočnosti v tomto bode sťažnosti neboli spôsobilé ovplyvniť slobodnú súťaž politických síl pri napadnutých voľbách.

f) Napokon skupina sťažovateľov namietala, že výsledky volieb neboli vyhlásené spôsobom obvyklým v obci, lebo tieto vyhlásila iba zapisovateľka komisie M. M., ktorá bola zároveň aj zamestnankyňou obce. Malo sa tak stať 4. decembra 2006. Predseda volebnej komisie k tomu dodal, že nemá vedomosť o tom, ako starosta obce vyhlásil výsledky volieb, resp. ako boli vyhlásené výsledky volieb.

Podľa § 45 volebného zákona miestna volebná komisia uverejní spôsobom v mieste obvyklým bezodkladne po podpísaní zápisnice o výsledku volieb v obci výsledky volieb do obecného zastupiteľstva a výsledky volieb starostu obce.

Z uvedeného vyplýva, že volebná komisia pri vyhlasovaní výsledkov napadnutých volieb nepostupovala podľa citovaného ustanovenia volebného zákona, aj keď výsledok volieb bol napokon pracovníčkou obecného úradu (zapisovateľkou volebnej komisie) vyhlásený. Postup volebnej komisie, ktorý nerešpektoval relevantné ustanovenie volebného zákona, však už nemohol mať na výsledky volieb rozhodujúci vplyv, veď ani skupina sťažovateľov nenamietala, že by bol vyhlásený iný výsledok volieb, než ktorý vyplynul zo zápisnice o výsledku volieb. Konštatovaná volebná chyba preto nezakladá skutočné alebo potenciálne deformovanie vôle voličov pri napadnutých voľbách.

Vychádzajúc zo všetkých uvedených zistení úlohou ústavného súdu bolo napokon posúdiť, do akej miery malo alebo mohlo mať preukázané pokračovanie volebnej kampane

a agitácie rozdávaním „pomocných“ lístkov s číslou 5 [bod b) tejto časti nálezu], chaotické organizovanie volieb, neudržanie poriadku najmä v bezprostrednom okolí volebnej miestnosti [bod c) tejto časti nálezu] a nepodpísaním volebnej zápisnice členmi volebnej komisie [bod d) tejto časti nálezu] vplyv na výsledok hlasovania a na výsledky volieb starostu obce a poslancov Obecného zastupiteľstva obce Ž. konaných 2. decembra 2006. Ústavný súd dospel k záveru, že pre uvedené preukázané hrubé porušenie najmä § 30 ods. 2 a 11, § 33 a § 45 volebného zákona a pre iné zistené závažné volebné pochybenia bolo treba konštatovať, že predmetné volebné chyby sú značnej intenzity a spôsobili skutočné deformovanie vôle voličov. Voľby, pri ktorých značná časť voličov mala sťaženu, resp. aj znemožnenú účasť na voľbách, pri ktorých voliči nemohli vytvárať svoje postoje nezávisle, ale boli manipulatívne ovplyvňovaní a za takýchto okolností ani jeden z členom volebnej komisie svojím podpisom nezaručil výsledky volieb, už nie sú slobodnou voľbou, tak ako to predpokladá ústava a zákon.

Ústavný súd nepovažoval za potrebné zaoberať sa osobitne aj ostatnými námietkami skupiny sťažovateľov v danej veci, pretože už nemohli podstatnejším spôsobom ovplyvniť výrok rozhodnutia ústavného súdu.

Z uvedených dôvodov ústavný súd podľa § 63 ods. 1 zákona o ústavnom súde rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto nálezu v bode 1.

g) Sťažovateľ D. svojím podaním z 29. augusta 2007, ktoré bolo ústavnému súdu doručené 3. septembra 2007, vzal svoju volebnú sťažnosť späť, pričom dôvody späťvzatia sťažnosti neuviedol.

S výnimkou konania o sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy a konania o sťažnostiach orgánov územnej samosprávy podľa čl. 127a ústavy pre všetky ďalšie konania pred ústavným súdom (vrátane konania vo volebných veciach) sa pre späťvzatie návrhu použijú primerane ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku (mutatis mutandis PL. ÚS 17/99).

Vzhľadom na to, že v predmetnom prípade bola volebná sťažnosť sťažovateľa D. a skupiny sťažovateľov v podstate identická (táto skutočnosť bola tiež dôvodom na spojenie týchto volebných sťažností na spoločné konanie), pričom skupina sťažovateľov trvala na

pokračovaní v predmetnom konaní o neústavnosť a nezákonnosť volieb starostu obce a poslancov Obecného zastupiteľstva obce Ž. konaných 2. decembra 2006, s prihliadnutím aj na skutočnosť, že v okolnostiach danej veci z ústavnoprávneho hľadiska (čl. 124 ústavy) je bezvýznamné späťvzatie sťažnosti sťažovateľa D., ústavný súd napokon rozhodol tak, ako to je uvedené v bode 2 výrokovej časti tohto nálezu.

Nad rámec uvedeného ústavný súd poznamenáva, že nikto zo skupiny sťažovateľov (a teda ani V. B. alebo M. M.) svoju sťažnosť do rozhodnutia v danej veci nezobral späť, preto ústavný súd nemal právny dôvod rozhodovať o aktívnej legitímácii týchto osôb, ktorú zvolený starosta tiež spochybňoval.

Zo všetkých uvedených dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto rozhodnutia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 17. septembra 2008